

Meži

Dabiskais mežs,
dabisko mežu biotopi,
dabisko mežu attīstība

Vija Znotiņa

Kas ir dabisks mežs?

natural forest, old growth forest, virgin forest, pristine forest, unmanaged forest, Urvald

dabiski attīstījies mežs, pats iesējies, vietējās sugas un populācijas, attīstījies ar minimālu cilvēka iejaukšanos vai bez tās.

Kā tas radies, par ko attīstās?

vecs mežs, mature forest

cik vecs? 1.5 rotācijas periodi (rotācijas periods – cirtmets)(priedēm, eglēm 80 – 100 gadi, baltalkšņiem 40 utt.)

Mirusi koksne

(Dead wood, DW)

- Kam vajadzīga mirusi koksne?
(sausokņi un kritalas; dažādas satrunēšanas pakāpes)
- Vai mirušajā koksņē vairojas kaitēkļi?
- Kāpēc lielu izmēru mirusī koksne svarīgāka nekā sīka?

Veci koki

Kā pazīt vecas priedes

- noapaļota galotne
- Resni, lejup noliekti zari
- Bieza miza (“krokodilāda”)

Kāds labums mežā no veciem kokiem?

Bioloģiski veci koki

Mežaudžu atslēgas biotopi (MAB) = **dabisko mežu biotopi (DMB)**

(Valsts meža dienests)

DMB – biotops, kurā atrastas vai pašreiz iespējamās biotopu speciālistu **sugas, kas izzūd koksnes ražas iegūšanai apsaimniekotos mežos.**

potenciālais DMB – **PDMB** =

Meža biotops, kas varētu kļūt par DMB: priežu, egļu audzēs 20 gados, platlapju audzēs 30 gados, šaurlapju un melnalkšņu audzēs 10 gados.

Biotopu speciālistu sugas = **Speciālās biotopu sugas (SBS)**

Sugas ar šauru ekoloģisko amplitūdu, kuru pastāvēšanai nepieciešami ļoti specifiski apstākļi

Indikatoraugas (IS)

Sugas, kam ir samērā augstas prasības pret dzīves vidi, bet ne tik augstas kā speciālajām biotopu sugām.

Tās ir ekoloģiski diezgan specializētas sugas, kuru klātbūtne norāda uz kādu īpašu iezīmi mežā.

Kā attīstās dabisks mežs?

Traucējumi (disturbances)

- liela, maza, vidēja mēroga

Lieli traucējumi: vējgāze, ugunsgrēks, kukaiņu savairošanās epidēmijas, **kailcirte**

Maza mēroga – izrobojumi (1 koks nokrīt utt.)

Vidēja mēroga – nelieli ugunsgrēki

Liela mēroga traucējumi = ugunsgrēks

Biotops tiek iznīcināti

sukcesija sākas no jauna

agrās sukcesijas stadijas sugas = pioniersugas =
gaismu mīlošas sugas

bērzs, apse, priede, melnalksnis, baltalksnis,
ozols

Vai ugunsgrēks ir dabisks traucējums?

Maza mēroga traucējums

= vainaga attīstība ar izrobojumiem

Vecs koks nokrīt. Tā vietās steidz iesaistīt jauni koki, daudzi to jau sen gaidījuši.

Vēlās sukcesijas stadijas sugas
egles, oši, liepas, gobas.
Ēncietīgas sugas.

	nabadzīga augšne	Vidēji auglīga	bagāta augšne	ļoti bagāta augšne
ļoti sauss	O			
sauss	O	I	I	
vidēji sauss	I	I	I	S
mitrs	I	I	S	S
slapjš	I	S	A	A

ASIO modelis: A- absent; S - seldom; I – intermediate;
O – often

Nekad (absent)

pastāvīgi slapjas augsnes

nedeg nekad vai vismaz ne biežāk kā reizi 300
gados

izrobojumu dinamika, nemainīgs mikroklimats,
vienmēr daudz atmirušas koksnes.

Reti (seldom)

mitras augsnes

deg retāk kā reizi 100 gados

2 trauc.režīmi:

- 1) Lieli ugunsgrēki (stand-replacing fire) sausā laikā -> lapu koki -> skuju koki
- 2) Izrobojumu dinamika - egļu mežā. Vienmēr daudz atmirušas koksnes.

Vidēji (intermediate)

mēreni mitras augtenes
deg ~60 - 100 gados

jaunos mežos - sūnas kā *Polytrichum ssp.*, ķērpji
Cladina ssp.

pēc 20 - 30 gadiem tos sāk aizstāt spalvsūnas
Pleurozium schreberi, *Hylocomium splendens* uc

Mirusī koksne: daudz pēc ugunsgrēka un vecā mežā.

Bieži (often)

~40 - 60 gados

Sausi priežu meži ar ķērpjiem

Ugunsgrēkā atmirst tikai daļa priežu

(maza ug. intensitāte, vecās priedes izturīgas)

-> vairāku kohortu priežu meži

No ASIO modeļa izriet:
trīs dabisko traucējumu režīmi **boreālajā** mežā

1. Izrobojumu dinamika

2. Sukcesija pēc liela mēroga traucējumiem
(uguns, lielas vējgāzes, arī lielas kailcirtes)

3. Vairāku kohortu priežu meži

Vai ir iespējams apvienot mežsaimniecību ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu mežā?
(mežu cirst vajag, koksni cilvēkiem vajag)

-> Dabisko traucējumu atdarināšana ar mežsaimniecības metodēm

-> Bioloģiskajai daudzveidībai nepieciešamo struktūru saglabāšana mežā

-> Dabisko mežu biotopu – atslēgas biotopu aizsardzība

MK noteikumi “Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”

9. Galvenajā un kopšanas cirtē, ... uz hektāru saglabā **vismaz 5 dzīvotspējīgus vecākos un lielāko izmēru kokus** (ekoloģiskos kokus), vispirms izvēloties resnākos (koku caurmērs lielāks par valdošās koku sugas koku vidējo caurmēru) **ozolus, liepas, priedes, ošus, gobas, vīksnas un kļavas**. Ja šādu koku mežaudzē nav, vispirms saglabā **apses un bērzus**, kā arī **kokus ar lieliem un resniem zariem, dobumainus kokus un kokus ar deguma rētām**.
10. Saglabājamus kokus atļauts atstāt grupās.

MK noteikumi “Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”

12. Papildus saglabā:

12.1. visus **kokus ar lielām** (diametrs lielāks nekā 50 centimetru) **putnu ligzdām** un koku rindu ap tiem;

12.2. nolauztu koku **stumbeņus un lielāko izmēru nokaltušus stāvošus kokus**, kas neapdraud darba drošību, saglabā apjomos, kas netraucē meža atjaunošanu un neapdraud meža sanitāro stāvokli;

12.3. **visas kritalas, kuru diametrs lielāks nekā 50 centimetru;**

12.4. apjomos, kas ļauj nodrošināt meža atjaunošanu, saglabā:

12.4.1. **kritalas, kuru diametrs ir 25–50 centimetru;**